

Аналіз діяльності бібліотек
Чернігівської області
системи Міністерства
культури України
за 2018 рік

З кожним роком бібліотеки України зазнають змін. Сучасне суспільство, яке має доступ до мережі Інтернет, все менше звертається до послуг бібліотеки. Тому перед бібліотечними закладами постає багато нагальних питань, найактуальнішим серед яких є модернізація бібліотек. Формування бібліотеки як публічного простору, який передбачає не лише обробку, збереження та видачу потрібної відвідувачу літератури, а й організацію та проведення різноманітних зустрічей, дискусій, клубів, ігор тощо. Сьогодні бібліотеки повинні стати інформаційними та культурними центрами, постійно відстежувати запити суспільства та намагатися їх задовольнити.

Станом на 01.01.2019 року в Чернігівській області нараховується 706 бібліотек усіх відомств. Мережа сфери управління та впливу Міністерства культури України становить 696 бібліотек, у сільській місцевості – 599. Користувачів-дітей обслуговують 34 дитячі бібліотеки.

Протягом 2018 року із базової мережі бібліотек області за погодженням Міністерства культури України вибуло 14 бібліотечних закладів:

- Публічну бібліотеку Носівської міської ради реорганізовано шляхом закриття **Носівської міської бібліотеки-філії № 1, Носівської міської бібліотеки-філії № 4, Володьководівницької бібліотеки-філії № 2, Володьководівницької бібліотеки-філії № 3;**

- закрито Семенівську міську бібліотеку-філію Семенівської міської ради;

- закрито Гуто-Студенецьку та Староборовицьку бібліотеки-філії Сновської міської ради;

- закрито **6 сільських бібліотек-філій Новгород-Сіверської ЦБС:** Будищанську, Бучківську, Дробишівську, Полюшкинську, Узруївську, Форостовицьку.

У зв'язку з реформою децентралізації та утворенням нових ОТГ в мережі бібліотек протягом року з'явилися нові заклади:

- **Публічна бібліотека Менської міської ради з 19-ма сільськими бібліотеками-філіями;**

- **Любецька селищна бібліотека ОТГ з 4-ма сільськими бібліотеками-філіями;**

- **Городнянська ЦБС ОТГ** з 18-ма бібліотеками-філіями;
- **Публічна бібліотека Комарівської ОТГ Борзнянського району** з 4-ма бібліотеками-філіями;
- **Публічна бібліотека Плисківської ОТГ Борзнянського району** з 2-ма бібліотеками-філіями.

Фонд бібліотек області на 01.01.2019 року становить 8 млн 875 тис. примірників. Спостерігається тенденція до зменшення обсягу бібліотечних фондів: у порівнянні з минулим роком менше на 430 тис. примірників. Основні причини зменшення: оптимізація бібліотечної мережі, списання застарілої за змістом, зношеної літератури, недостатнє комплектування нових видань, перевищення обсягів списання над обсягами надходження.

Послугами бібліотек області скористалися 490,6 тис. користувачів, у минулому році 504,5. Послугами сільських бібліотек – 233,9 тис. користувачів (на 2,4 менше ніж у минулому році).

Загальна кількість відвідувань бібліотек області становила 4 млн 61 тис. разів, що набагато менше у порівнянні з 2017 роком – 191 тис. У сільській місцевості відвідування зменшилося на 154 тис. і становить 1 млн 672 тис. Кількість відвідувань масових заходів, організованих бібліотеками – 467 тис.

Зменшилась і кількість книговидачі. Так, у 2018 році бібліотеками області видано 9 млн 647 тис. екземплярів документів (у порівнянні з минулим роком менше на 643 тис.). У сільській місцевості – 4 млн 553 тис., що на 371 тис. менше проти 2017 року.

Поповнення бібліотечних фондів у 2018 році склало 104 тис. 265 екземплярів документів. До сільських бібліотек області надійшло 50 тис. 740 нових видань. З них періодичних – 21 тис. Основним джерелом комплектування бібліотечних фондів залишається державна програма «Українська книга».

Найбільше поповнення серед районів було в **Менській ЦБС**: книг – 3 тис. 245 пр. на суму 172 тис. 519 грн (зокрема за програмою «Українська книга» 1 114 на суму 103 тис. 99 грн). Періодичних видань – 3 971 пр. на 91 тис. 946 грн.

У **Сновській ЦБС**: книг – 4 794 пр. на суму 137 тис. 990 грн (зокрема за програмою «Українська книга» 830 пр. на суму 77 тис. 429 грн). Періодичних

видань – 1 765 пр. на суму 50 тис. Середній показник забезпеченості сільських бібліотек-філій: книги – 72 пр., періодика – 33 пр., 6 назв.

У **Борзнянській ЦБС**: книг – 4 734 пр. на суму 184 тис. 951 грн (зокрема за програмою «Українська книга» 1 158 пр. на суму 107 тис. 61 грн). Періодичних видань – 1 377 пр. на суму 39 тис. 353 грн.

Найменше поповнення було в невеликих **ПБ ОТГ** – це **Макіївська ПБ**, до складу якої входить ще 2 сільські бібліотеки-філії, – 106 пр. на суму 9 тис. 867 грн (це ті книги, які надійшли за програмою «Українська книга»). З періодики була виписана 1 назва газети на суму 93 грн; та **Остерська ПБ** з 4-ма філіями – 124 пр. на суму 11 тис. 775 грн (за програмою «Українська книга»). Передплати періодичних видань взагалі не було. Схожа ситуація в **Лосинівській ОТГ**, яка має 8 бібліотек-філій – 131 пр. на суму 12 тис. 185 грн (отримані за програмою «Українська книга»). Періодика відсутня.

Невелика кількість бібліотек використовує додаткові джерела комплектування бібліотечних фондів.

Незначно зросла кількість бібліотек, що мають комп'ютери. Якщо в минулому році було 109 бібліотек (у сільській місцевості – 33), які мали комп'ютери, то у 2018 р. – 119 (у сільських бібліотеках – 43). Загальна кількість комп'ютерів по бібліотеках області – 506 одиниць, у сільській місцевості – 68. Доступ до мережі Інтернет мають 423 комп'ютери, з них 42 у сільських бібліотеках.

У 2018 році загальна кількість фахівців бібліотек області становила 1 143 особи. 724, що становить 63% працівників, мають спеціальну освіту. Зокрема вищу спеціальну – 252, базову вищу спеціальну – 472. У сільських бібліотеках працює 591 працівник, з фаховою освітою – 26% (299). Майже 53% працівників мають стаж понад 20 років, 20% – від 10 до 20 років, 16% – від 3 до 9 років. Кадри бібліотек дуже повільно оновлюються через відсутність молодих фахівців, адже 11% працівників мають стаж до 3 років.

Суттєвою проблемою залишається збільшення кількості працівників зайнятих на неповний робочий день. 628 бібліотекарів працює на ставку, що становить 55%, а 514 (45%) – на неповний робочий день. Особливо це стосується працівників

сільських бібліотек, адже 460 (78%) осіб з 591 працюють неповний робочий день, а на повну ставку – лише 22%.

На 01.01.2019 року в орендованих приміщеннях розміщено 490 бібліотек, 102 потребують капітального ремонту, 4 знаходяться в аварійному стані (Куликівський, Чернігівський, Борзнянський р-ни та Вертіївська ОТГ). У минулому році таких приміщень було 2.

У 2018 році відбулися поточні ремонти за допомогою спонсорських коштів у бібліотеках-філіях **Бобровицької ЦБС**. Косметичні ремонти сільських бібліотек **Борзнянської, Городнянської ЦБС**. Були виділені кошти у сумі 19 616 грн на ремонти бібліотек **Любецької ОТГ**. Відремонтовано **Мринську публічну бібліотеку ОТГ** на суму 14 тис. грн. **Ніжинській районній ЦБС** було виділено 11 тис. 500 грн. **Прилуцькій РЦБС** – 61 тис. 885 грн. Відбулись поточні ремонтні роботи у **Сновській, Талалаївській ЦБС**.

Спеціалістами трьох обласних бібліотек було проведено експертно-діагностичний аналіз роботи **Городнянської та Прилуцької ЦБС**. Під час комплексного обстеження було проаналізовано діяльність майже 50% бібліотек. Надано методичну допомогу на місцях бібліотекам **Куликівської, Коропської ЦБС, Вертіївській ПБ ОТГ**.

У березні відбувся щорічний обласний підсумковий семінар директорів ЦБС та їх заступників по роботі з дітьми «Бібліотечне середовище Чернігівщини: сучасні реалії» та підсумки конкурсу «Краща бібліотека року». Переможцями стали – Прилуцька міська центральна бібліотека імені Любові Забашти, Сновська центральна бібліотека, Замглайська селищна бібліотека Ріпкинського району.

За ініціативи Президії ГО «Чернігівське обласне відділення Української бібліотечної асоціації», у рамках реалізації плану роботи ЧОВ УБА на 2018 рік і з метою обміну досвідом та підвищення фахового рівня сільських бібліотекарів області, налагодження партнерства, бібліотекарі побували в гостях у бібліотеки-переможниці – Замглайській селищній бібліотеці Ріпкинського району (за результатами обласного рейтинг-конкурсу «Краща бібліотека року»). Понад 30 бібліотекарів зі всієї області зустрілись, щоб обмінятися досвідом під час круглого столу «Я пропоную свій досвід».

З 3 по 9 червня делегація від Чернігівської області здійснила освітню поїздку до Польщі, в якій взяли участь представники органів влади ОТГ, директори публічних бібліотек області.

У вересні відбувся виїзний семінар директорів «Трансформація бібліотек в умовах ОТГ» на базі Сновської ЦБС.

Традиційно у листопаді пройшла школа керівника для директорів ЦБС та публічних бібліотек ОТГ «Публічні бібліотеки області: трансформаційні процеси в умовах децентралізації та роль проектних ініціатив»

Незважаючи на всі труднощі, бібліотекарі Чернігівщини намагаються працювати самовіддано та якісно. Креативність та різноманітність заходів збільшується щороку.

З метою популяризації літератури, читання та бібліотечних закладів у **Бахмацькій ЦБС** використовували як традиційні форми роботи, так і активні та інноваційні форми популяризації літератури. Це, зокрема, буккросинги, флешмоби, різноманітні акції, літературні вечори, презентації, інформаційні години:

- книжкова виставка-інсталяція «Кидай мишку – бери книжку»;
- книжкова виставка-реклама «Формат 3D: для дому, душі, дозвілля»;
- акція «Ви ще не читасте – тоді ми йдемо до вас!»;
- піар-акція «Книго плац»;
- молодіжний бібліокараван «Читай, юність!»;
- бенефіс читача «Моє хобі – книга, і це моє життя»;
- фестиваль читацьких історій «Як я зустрів улюблену книгу» та ін.

«Професіоналізм + креативність = сучасна бібліотека». Під таким девізом проводиться проектна діяльність **Варвинської ЦБС**, яка активно бере участь у реалізації регіональних проектів, конкурсів, державних та районних програм: «Хай весь світ дивують нині діти неньки України»; районних програмах: «Родинна бібліотека», «Літо з бібліотекою», «Будьмо здорові», «Людина і навколишнє середовище». В рамках останньої програми «Людина і навколишнє середовище» бібліотеки збирають використані батарейки, проводять майстер-класи: «Троянди з

пакетиків своїми руками», «Квіти з пластикових пляшок своїми руками» та пропонують користувачам різноманітні заходи з екологічного виховання.

Куликівська ЦБС продовжує роботу зі збору та формування папок-тек з фотоматеріалами «Під їх керівництвом творилась історія Куликівщини». Колишні керівники району різних років, їхні діти, онуки, родичі, надають документи з власних архівів, власноруч пишуть автобіографічні згадки. Для проведення цієї роботи з районного бюджету виділялися кошти в сумі 2,2 тис. грн.

Активно продовжує працювати літературно-мистецька світлиця «Стежина», засідання якої відбуваються щомісячно та присвячені різним літературним датам. У своєму доробку за період діяльності світлиця має три виданих збірки: «Первоцвіт», «Коли слово чарує» та «Третій крок». Окрім того, твори стежинівців друкуються на сторінках районної, обласної та всеукраїнської періодики.

Однією із родзинок діяльності **Прилуцької МЦБС** є міська літературно-мистецька премія ім. Л. Забашти «Квіт папороті». Цього року вся громадськість міста святкувала 100-літній ювілей Любові Забашти, тому вручення премії, згідно з Положенням про премію, відбувалось у МБК 28 лютого цього року. Церемонія нагородження переможців премії стала головною подією на літературно-мистецькій ниві міста. З метою гідного вшанування пам'яті славної землячки у день народження поетеси 3 лютого біля пам'ятника поетесі відбулась літературна акція «Любов Забашта у серці прилучан». У дійстві взяли участь прилуцькі письменники, вчителі, бібліотекарі навчальних закладів та бібліотек-філій, користувачі бібліотек міста.

Книгозбірня завжди намагається іти в ногу з часом. Так, з ініціативи центральної книгозбірні, за підтримки управління освіти Прилуцької міської ради та спонсорської допомоги ГО «Українська Громадська Рада» вперше був проведений загальноміський конкурс буктрейлерів «Книги читати – світ пізнавати».

Відбувся скайп-марафон із молодими поетами із Чернігова, Сум, Лубен «Поезія єднає серця», присвячений Міжнародному дню поезії.

Сновська ЦБС продовжила участь у проекті «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (Пульс), який проводить міжнародна організація IREX.

Пройшов літературний конкурс патріотичної поезії імені Леоніда Тереховича до дня його пам'яті; квест туристичним маршрутом міста для молоді; Сновські краєзнавчі читання «Наш край в період Другої світової війни» (до 75-річчя вигнання нацистів зі Сновщини). Цікавим став загальносистемний проект «Час читати», який був реалізований центральною бібліотекою спільно з філіалами з метою популяризації читання та багато іншого.

У 2018 році в Ніжинській центральній міській бібліотеці створено новий клуб за інтересами «На-Вчись», мета діяльності – формування естетичного смаку та розвиток художньо-творчих здібностей. Бібліотека подала на розгляд проект «Бібліотека без обмежень», який фінансується з бюджету участі. Проект пройшов конкурсний відбір, фінансування планується з 2019 року.

Борзнянською ЦБС започатковано та реалізується проект на районному радіомовленні «Подорожуємо Борзнянщиною» про історію та сьогодення кожного населеного пункту району. Спільно з районною газетою «Вісті Борзнянщини» – проект «Прочитав сам – порадь іншому».

Бібліотеки **Чернігівської РЦБС** активно працюють над бібліотечним проектом «Відомі земляки», координуючи свою роботу з органами місцевого самоврядування, активами сільських громад, суспільними організаціями.

Перспективою **розвитку бібліотек Чернігівської МЦБС** залишається участь в інноваційних проектах, конкурсах на одержання грантів та популяризацію бібліотечних послуг. У 2018 році на базі бібліотек ЦБС діяли 9 грантових проектів та об'єктів соціальних інвестицій:

1. Проект «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах Європейської інформації в бібліотеках» Української бібліотечної асоціації за підтримки Європейського Союзу (програма «Еразмус+») – це 13 бібліотек-філій (відповідальні – завідувачі бібліотек).

2. Безкоштовний кіноклуб Docudays UA «Територія права».

3. Курси з вивчення основ програмування в рамках проекту Благодійного фонду «Брейн Баскет Фаундейшн» з Чернігівською міською радою.

4. Активна бібліотека: проект «Простір навчання» за підтримки DVV International Ukraine (Німецьке об'єднання народних університетів) за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини.

5. Майстерня Життєтворчості: просвітницько-комунікативний простір за підтримки ГО «АХАЛАР», спрямований на активних людей різного віку з різних регіонів України, переселенців та мешканців міста.

6. «Прес-клуб бібліотек Чернігівщини» в рамках проекту USAID «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні», що впроваджує Асоціація міст України. Партнер проекту USAID PULSE – IREX.

7. «Я маю право»: безкоштовний Всеукраїнський просвітницький проект спільно з головним територіальним управлінням юстиції за ініціативи Міністерства юстиції.

В рамках реалізації проекту бюджету участі в бібліотеці ім. О. Довженка для дітей відкрито міні-музей Олександра Довженка, а бібліотека-філія № 8 стала переможцем бюджету участі на 2019 рік з проектом «Медіатека на Шерстянці».

Проблемні питання залишаються традиційними: це поповнення бібліотечних фондів, опалювання сільських бібліотек, ремонт, відсутність фінансування на покращення матеріально-технічної бази комп'ютерів для потреб бібліотеки, скорочення працівників за браком фінансування.

Контактна інформація:

м. Чернігів,

просп. Миру, 41

Тел./факс: (0462) 77-45-63

E-mail: korolenkolib@ukr.net

Веб-сайт: www.libkor.com.ua

Фейсбук: [https://www.facebook.com/
bibliotekaKorolenkaChernigiv/](https://www.facebook.com/bibliotekaKorolenkaChernigiv/)

You Tube: [www.youtube.com/channel/
UCOdPsuphAMLo-Eebb0Sb1Uw](http://www.youtube.com/channel/UCOdPsuphAMLo-Eebb0Sb1Uw)